

Արքական կու Խոհ որ առաւել կառելոցին ինչպէս որ
բնունին եւս մասնաւոր ազգ ու գաւանութիւն կը կազ-
մէին, և զիրքն աւ ներկայացրնաղն եղան բնիկ Ըստ-
ոց կրօնաւ որները Յուդայական, որ այս ժամանա-
կէն ի վեր Պատկանին բնիկ քրիստոնէ այնիւն կը
ներկայացրնեն, խաչակրաց մէջնէն յէտոյ ինչպէս
կը Արքական ու Պատրիք, Խորիք, Յայոք, Հոյոք, Վիք և Մարտիք հանցուեցան իրեւ հր-
պատակ Սուրբանին, և առաջան քրիստով ուրբ Յու-
րաւական եկեղեցին ու Հոյ ազգային թէեանց զանո-
զանութիւնն կոյ, բայց ոչ ծիրից, և զանազն քրի-
ստոնէ աներն ըստ որոշելու համար՝ Պատրիք այն նի-
թիս վերաց խոնացածը պետք է աշքէ անցնել, որ
ուրիշ ազգաց հետ կը միշտառի նաեւ, «Հայուշ-
ներն ու Յուդայեանք ու Յուդայական են բնիկ կրօ-
նաւորը և ոչ չընաներն, որոնց տեղն անցան քրի-
ստոնէ այց Յուդայական մէջ»:

«Արքաւուն Եղանակ հեղինակ Պ. Միշտա-
նիւր 118 երարդ նամակին մէջ այսպէս զրած էր. «Եղա-
րդ 1187 թուականին Ապականին Քրիստոնի քաղաքին
(Երևանէն) առաւ, Յարութէան եկեղեցին միայն
խաչակաչաց ձեռքը մեաց ու Սուրբ Յուդայա Եկ-
եղեցին եւս այս պատճեն ունեցաւ, որ ոչ գորոց և
ոչ միջիթ է զու խաղաց մէռոք, և առաւածային շը-
նորհք մի եր այս որ համար ցցց տրուցեաւ ըստ
աւանդութէան Հոյոց, և Հոյոց ազգը կամ կը լը-
յետ աշնորիկ գարեւալ իւր ձեռքն ունեցաւ զայն
առանց ամենեւնն ուրիշ ազգ մի կամ միարանութիւն
մի կարող ըլլալու անոր իրաւաց վերաց վիճաւու»:

ԳԱՅԻՆ ԿՈՒՐՄԵՆԻ

Ի յօնութեան:

try, Ch. LXXIV, devenaient de plus en plus chaque jour eux aussi, nation et secte spéciale, et furent représentés par un clergé originaire de la Syrie proprement dite les Judéens, depuis lors devant représenter les Chrétiens indigènes de la Palestine, en effet au départ des Croisés, d'après Ricobaldo: «Les Syriens, Coptes, Grecs, Arméniens, Georgiens, et Maronites se reconurent sujets du Sultan, et obtinrent à prix d'or, l'Eglise du Saint Sépulcre». Ici il y a différence de nationalités et non de rites; pour mieux distinguer les différents Chrétiens, c'est Fabri qui cite à ce propos avec les autres: Les «Abyssins et les Judéens», Judéens, clergé indigène et non les Juifs ou Hébreux, remplacés par les Chrétiens dans la Judée.

«L'auteur de la Correspondance d'Orient, Monsieur Michaud, dans sa lettre 118e écrivait: «Lorsqu'en 1187 Saladin s'empara de la cité du Christ, l'Eglise de la Résurrection fut le seul Sanctuaire de Jérusalem qui resta au culte de la Croix». Le sanctuaire de Saint Jacques partagea cet honneur, il ne devint ni Ecole ni Mosquée des Musulmans, par faveur divine manifestée par un miracle, dit-on, d'après une tradition arménienne; et la nation arménienne, ou son clergé, continua de le posséder sans que jamais aucune autre nation, ou clergé ait pu lui en disputer le droit.

CARLO GURMANI.

Sera continué.

ԵՐԱԿԱՆ ԵՐԱԴԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ :

(Հարաւական թիւն, աես թիւ 7):

Մարգար Հոյուցն ու պատճեն վերաց Երաւանու-
թէան բրած Ներքործութիւնը, մէկ ըստ եզանակին
և թէ առաւելքական ըստ խօսակին և զգացնեն Եր-
գաղին, Երկու առանկի կը լաւաճուի. Ա. պարզ ու
փափմ, որ մարգար սիրար կը կրթէ և կալպաւացրնէ.
և այս նախասակին միայն պետք է ծառայէ և եկե-
ղեցական Երաւանութիւնը, ինչպէս կը սահմանէ և
Լումբրիանացին, Եղանակաց վայելու քաղցրութէանը,
Երաւանուական նուագաց ազգեցութէամբ, հեշտապեր
Երգերով հեռացուացնել լսողներուն մորեն սասա-
նայական խորհրդոց սրբածները, մազինական զրայշ-
մանց Արշատակինը, քանզի, կըսէ, շիսց բան մը որ
երգերու ձայնին չափ կարու ըլլաց յէղաշրջել մէր
կրթիք, յուրախութիւն կամ ի առանձին թիւն, եւ՛
ուտ եղածին ուն ըլլաց, և եկեղեցին անոր համար ըն-
դունած է Երաւանութիւնը, սասանի Երգոց հըն-
մանին գորութիւնն, և կարող են ընդունու-

շէալ զարթուցնելու մարքել պատրաստէ մէր միա-
քը առ բարձրագայն տեսութիւնն ու առ ՚ի անհամա-
չառին, և յափշանկեալ զրայշու ցանել յասաւ-
ծացին, (առա մանկանան, Լուի, մէկն, պատ, առ,
Արուսաղէմ, էջ, 55, 157, 159), Եւ Բ. մըզ ու
մէզկ, որ զարդ կը մէկեցնէ ու բարձր մզկցին
կընէ, մնալու կը նկարացրէ քենելոն, «Երարդ ՄԵ-
տոր և զերաւանութիւնն մէջ և մէզկ, որ ապակա-
նէրն զմանիկին, ըստ նմին օրինակի և զայնուապա-
մանական նուազն արգել խափի որ ոչինչ անցնե-
հաս ՚ի զինուց արբեցուցնել և մըր և մոկզին ըզ-
բար գործէ. և ամիսինեաց զրաւանութիւնն ՚ի մէհ-
եան և ՚ի առանխորութիւն դից և զիւցազնց, որը
չքննալ առ աբնութէ մէջ կացին օրինակի ո. (Ելլու ԺԲ):

Հայ անզ բնականարար կանխուն ինք ակնարկի և
մէ արգելոք մէր ներկոյ եկեղեցական երաւանու-
թիւնն ու վերջին եկեղեցական երաւանութիւնն ՚ի առա-
պար եր ըլլաց, մէ մէր եկեղեցական երաւանութիւնն
մէջ առ մաս զանց չեն Մեհմարի խափի արդիւնք
առաջներուն նմանը, մէ արգելոք շատ անզ առ

Միայն Պօրաց մեջ ալ է զած Եկեղեցական Երամբը՝
առաքեան վերաց ակնարկութիւնն մը ընտաղ իսկոյն կը
նշանաբէ, թէ հան ալ պարզութիւնն և վեճմութիւնն հե-
տեւարար և միօրինակութիւնն կը պատիի, կը տես-
նէ թէ հան ալ շատ քիչ կայ կանոն, պատշաճ, և
ազգային հաշակ, կը նշանաբէ որ ասի մասնաւոր ու-
սումն մը համարուած շըլլալը, գանէ Եկեղեցակա-
նաց ուսնաց համար, ամեն Երդող ալպատ մնալուած
է իւր ուղածին և զիացածին, թէրեւս չզիացածին
պէս ալ Երգելու : Հետաքրքիք մէկը կը կնաց զիսէլ որ
շատերը չարչ մը կանանաւոր ուսնելու համար օրե-
րագ աշխատութիւնն և գրհողութիւնն յանձն առած ա-
տեն՝ Եկեղեցական Երգելու համար ըստ քանչ կամ
քանչ Երգել բաւական կը համարուի, և Եթէ
Երգել կան Երգել՝ զորս չզիացածինն ալ անսառը-
րերութեամբ Երգեն, այն ալ կարծես թէ մեր Եկե-
ղեցական Երգելն են : Ասոնց դարման ըլլալւ համար
թէ Երգեմ մասնաւոր քաջալերութիւններ, յոր-
դորներ ալ եղած են, այլ դործին առաջեց ասիստ-
զականութեան բազզ առմանք, ձեռնարկուած դար-
մաններն անօգուտ Եղած են: Հոս տեղ մէնք թող-
լով Երգոց վաւմ կամ մեզի Երգեցմունքը, որ աւելի
Երգողաց ու ըսողաց զգացմանը և հոգւոյն արտացոյ-
սութիւնն է, միայն Եկեղեցական Եղանակաց կալ-
մանթեան և գաշնակի մասինն եղած Եղմանց զիսուոր
պատճառաներուն վերաց քանի մը զիսուոր թիւններ
կ'ընենք, որչափ որ մեր փորձառաւթիւնն կը ներէ :

Ա. Աշցեալ գործքու մէջ ինչ և իցէ կերպով ե-
ղան եղծումները՝ ի բաց առանձով, այժմ ան եզա-
նակոց պայմաններէն մէկը, եկեղեցական եզանակաց
մերոց վճռող հեղինակութիւն մը ըստափն է . և բա-
նի որ ասի չլոց, երգերու տարբերութիւնն վերնալ
անհնար պիտի ըլլոց, իւրաքանչեւր ոք իւր գիտածը
սոցց համարելով փոխել չուղելուն համար . սակայն
ոյս հեղինակութիւնը գանձէ շատ դժուար չէ, ու եսոք
է յօլով մը գումարել և շաբականի խափերուն դիր-
քը և երգոց բանառու զծական կազմութիւնը ու-
շատ բարեխետի քրքրէլ, և նորից եղանակաց ամեննեն
հնագոյնը ընտրելով առանց հետ համեմատել և եմէ
յասնի պիտիներ կան ոչ զգել և ասիկայ կանոն ընել,
մէկդի ձգելով ամլոր մէնէ յուռաջաց նախարար-
չորութիւնը, (մէր կարծիքը ան քամենակ օրոտդրի
1864 թիւ 37, և Մէզուի 1864, թիւ 248): Սակայն
շատ եկեղեցական երած իշխաներ ունիմիք, ոք խափ-

րուն անսահը լսելն անդամ՝ կը խօրչին . չդիտելով
մէկքեւս որ նշան ըստ ած բառին համապատասխանութ
րուն ազդային բառ մ'է , և ձայնից նշան եղաղ զը-
ծերը կը նշանակէ . յանձնաբարի բառը նոր է , և ա-
ւելի մի բացական նշանակած թիւն ունի : Խաղերու զը-
րութիւնը առ ոչինչ համարողներէն տաճանք աղ կ'ո-
գին փափսիս թիւն մացունել այն տեղերը , ուր եր-
բամբ բառերու պատասխանութիւնը իրենց ականջնն
ծաղքական կամ մշտական կը թուի . զոր օրինակ ,
Անդամունք կը կուտանթիւն , Անդամունք բարք դ' Դար-
ձն զանիկապիքս մեղք քշին առ որ չարչարանքը . որ-
պէս թէ անդամի ունի կուտանթիւն , անդամի ունի ը-
լլքեղ , զանիկապիքս մեղք քշին . և այլ շատ մը ան-
հեթեթ և հասուն գլխու արդինք չեղազ կարծիք-
ներ . նաև այս կամ այն վանիկը չեցած լով կարծիք-
լով և զած խել զիսատակ սցարանութիւններ և ուրիշ
անզի առառպելներ ու պատմութիւններ . որ գուցե-
լիմերցուցաց շատերն առ լսած են , և որոնց վերայ
հրապարակաւ խօսիլ անպատճէն կը համարիմք : Այլ
պէտք էր մոտածէլ որ Եթէ կոյ գտնակ մը որց չե-
տք Համեստառնի մէջ Փէտի նշանակէն թէ բռւ և նոյնպէս
հասկըցող դըւնդերու համար , ուրեմն ի՞նչ ուսաստան ,
ի Պարտականուն և այլ աշխարհին ըրտ կոզմի գտնիք-
ւոց ազդայինքն ի՞նչ պէտք է ընմն երբ նայն տեղերու
ը զունեցավ ալ ուրիշ բառ . մը կամ չեցած մը ուրիշ
բառ մը նշանակէն . և Եթէ այս զրութեամբ ասոնց ա-
մեն մէ կն ալ փոխէլ պէտք ըլլաց , ալ անկէ աւ Ելի բա-
րինդեան գաշնակ հնար է ըլլապ : Դիտելու արժանի
է նաև որ Եթէ երգերն իրենց եղածին պէս և կա-
նոնառու երգութիւն : և ոչ այս կարծեցեալ անտեղու-
թիւնները կ'ըրան :

Այս մէկ քանի զիատութիւններն որ ըրմաք ու մէկ այն զբախօսութեանց կարեւորութիւններ առաջ համար, այլ նաև մէկ գուցե անուշադիր և աւտով զի ակ անձնաց ուժանց իրաւացի թուի և երկրորդ ցանցնելու համար մէկ մինչևւ որ աստիճան խեղչ պահպանի մէջ կը գտնուի մեր Նկեղծկան երաժշտութիւնը։ Ամրացն երը և իցի երդերու համար զիտուղութիւն եղած առեն ուժեաք և նկատել մէկ բնապէս որ թիւնի երգու մը իւր առողջանութիւննը և բանատեղծութիւննը իւր օրենքներն ունի. այնպէս և երաժշտութիւնն որ թիւն է բանասեղծութեան օրինաց կը համաձայնի բայ տեղոյն, այլ չե կընար հզարակիլ, մանաւ անզ չափական այնպիսի Երգոց մէջ, որոց տեսն հասուածն ալ մի և նոյն և զանակի մէրաց կ'է որ ու ին արօնինակ -

Օքնեմի ըզ քեզ անըսկից ընհայրոց և ողբ միաձնիք պարաւ ու վզեւ ցերեղարձու մը ըն մա լր եալուխարժն դար ձն և զմեզ ի մէ զաց որդւ շք շարչարծնօր :

Այս մի և այն գաղտնակութ այսնանին երկրորդ վան կերպան երկրամամբ ոյլ և ոյլ ձայնիք միաւն հաստածի շափ ստանաւ որ երգեր կան ։ առ ինչպէս կարդիլ է փափսնաւ թիւն մը ընել (այն ուղ ութանց բանաւոր պատճառնի) ։ առ անց խախտելու շաբախնիք գաղնակին մէկ հիմնական օրենքը ։ Կայսեր և ուրիշ մասնաւոր ձեւեր առ կան ։ պանդ հիմնական օրենքնեւ

Են, առաջ ամենին ընդհանուր է երկպարեն յետոց հիմք
պարզ վանկով ընդմիջել կամ վերջառ որենի է. Բնագետ
Վիժնախ ունի խոսակերպ և բար նոր ի նշանիւան նոր ուսուած
Յաւուր ծննդիւան օրբանական։ Փըրիկել արարութեաւ ու
Եղիսաւ անուղղութեաւ։ Տան առաջիւ աշխարհի, և աղջիւ
Նաև, անիմուս ունի ըստ աշխարհական։ Օրինակ միան
նոր հաջեաց երդու։ Յայս ունի և դաւար հիմք յափ-
փան, և աղյու և աղյու։ Եւ Եմիկ երբէք պետք ըլլաց շա-
փերու մասն ու զզութիւն մ' ընձեւ, պետք և զզու-
շանալ ձևանակութենի զուրս չելլիլու համար, վասն
զի հիմք և զանակոց և խաղից զբաթեան մէջ այնոցի
որ իւներ կամ, որ զեռ քննութեան տակ չեն ըն-
կած, և Բնագետ ձևաազբաց խաղերուն նորքիւ և
զած զրերուն համար կրծեր Եմիկ (ասս յամանակի
1864 թիւ 45 բանելուած) թէ զուց ձայնից զարու-
թիւնը ցուցնելու գործածուած ըլլան իր մէջ, ոչ-
գիւն, ծանր, սրբոր (թ. ի. լ. 7) եւ աղյու, և ահա Ա.
Երաւազկեմի թանգարանը Եզած ձևագիր մ' ոպ մըր
կրծեաց համեմատ կրծ ացանորէ զանակը, Բնագետ,
բ. բարձր, թ. զարձ, լ. զարի, թ. մատձր, լ. լոյն-
ծ, ծանր, և կանաց, յ. յետ ձզէ, լ. շատ, ո. պինա-
ս, որէ, և պիրցո, յ. ցած, ո. քաշ:

Բ. Արդեն յիշեցինք մեր Ալիքացական և զանու
կաց մասնաւոր տարրերութիւններուն ապդաբին ձե-
ւեր ըլլալու և անոնցման միւս ու արեւելք ան և զանակին-
թին որչառիլը, ապրոյն մեր Երաժիշտաններուն մէջ
մարդ միշտ կ'ուզեն ամենայնիւ Նմանացրեմ զանուց
արարական մասնաւոր թշնչաւ բառաւած մ.զի ու
թոյլ եղանակիներուն, կարծելով թէ չէ զանակի
հիմքնին, չէ զանակի հիմաց, և չէ զանակի առաջնի
ն, վասն զի առանց նմանութիւնները ու ինքն այլ մի-
թէ արեւելքան ամեն ազգաց եղանակիներն աղ իրա-
րա հետ ուր նմանութիւններ չունին, և բայց ինկ
արարակերենին մէջ պահանջ չափանին ու տապան ա-
ւելի մօս չ'ըն իրարու բայց զմեր չէ եղանակին ու
հիմացը, ոչ ապարեն իշխան եղանակի տևակ մը
չէ չէ, զուցե խախտացոց աղ հեշտն լաւն և նման-
ները ուրբայ եղանակ հանցաւած առան, ինչ հարկ կաց
մեր Եղանակիներուն մասնաւոր թիւններ միայն
սիամ համարել և արարականին վերաց արարակը ու այն
մասնաւոր ազգացին ձեւերը, որք երաժշտական է,
ական գրինց ոգ գետ չեն, ինչ ապացցոց կայ հաս-
տառիք որ մեր Եկեղեցական եղանակինը բարօրա-
ցին ներկաց արարական ազրեւ ըներեն ունենաւած են,
կամ մի և նախն են, կամ ուշաք բն ըլլալ, ինչպէս որ
կը կարծեն մեր Երաժշտաց շատերը, և թէ մեր Եկե-
ղեցական Երգերը նույւ եղանակինը, շատեր որբոց
Յարգևմանց հասաւ Ա. Շարշալոց կամ Արյնիաց-
ց օրերեն գանէ աւանցութեամբ առ մեզ հասաւ
են, ինչպէս կը սիրեմք հաւատագ, ինչ հարկ կաց ու-
րեմն ներգննին բռնադասել հաստատէրու համար,
թէ նայն նախնից ու վերեւս իրենց անձանօթ հի-
մանչն և հիման եղանակինը Երգած ըլլան իրենց
վահմ երգերը, Եկեղեցական եղանակիներուն այս ու-
նենաւած հաւատեամ կարծին անդամ բռնադաս

բլազմ եր մէջ որ յարդ է մին մէք է զանակաց որ եւ
իցէ մասնաւոր թիւնըք և հասաւաս պահէնքնը . թէ
այս և թէ եզանակաց կազմն թէ ան մասքն աղ օրինակ-
նքը յառաջ բէք կարքին է . անկայն առ այնին հաս-
աւագն մէջ բատճակն եզանակաց համեմ աղ ովեաց
է խնամաւ . այսինքն թէ ելլը ովեաց ընոց եզանակ մը
դրէլ կամ ընդհանուր երաշ շասկան օրէնքի գէմ է .
զած սխալ մը ու զգել . ովեաց է զգուշ չու թէ ամք յար-
գէլ շարաբանի եզանակաց ձեւերը . առ այս որց է
ինչ զգական եզանակներն ազգային չեն կունաց ըստի .

Գ. Ենթաքառ որ ուրիշ տակն ըստ էմք . զարգեալ
կը կրկնեմք որ Եկեղեցական և զանա կուց խանդաքանե
մ. և զբան որ պատճառն ալ Եկեղեցւ ոլ մէջ նոր (Տ. առ)
եղանակներ մնա ո զանենել է Ավա որ առ բրայ թիւնե
չափան որ հմաս թեառաք մէկը կը յանգ գնի երդի մը
եղանակը փափէլ . թիւն առ այնին եղանակը սիստ ալ
ըստու . ոյ ոչ ապարէն հինէ . ուստի պէտք է փափէլ .
համեւ արար ոչ միայն ժաղամարքը ոյ եւ այս մասնի
խախոնածուն որ ըլլալու պարուն անձնուղները այս եղ-
ծումը յառաջաց ինութիւն կրօնէրով կը խարսին
և կը սփախ նոր եղանակներ պահանջնէլ . և երաժշտ
մը հմաս թեառն առելի նորուսիրութեանը և երգա-
ծին պացառութեանը նոյնէլ . թիւն եղանակներն ե-
կը զեցւ անպատշաճ ըլլան . թիւն ազգացին հաջող
չունենան : Այս Եկեղեցւ մէջ երդէրս հանոր
չափաւոր ծայն մը զանէ պէտք է , սպազմ խնչնցըի
նուագածութիւն մ'ալ ըլլալով տախ . պէտք է նուա-
օրինաւոր հմաս թիւն . թիւն Եկեղեցական երգոց ե-
ղանակաց և խմասին և թիւն պարուղութեանց և ե-
կը զեցական պատշաճից : Այս ասոր հակառ ակը ու-
ղի ունենալով . և երգադիւթ միայն ժաղամարքը
զբանցնելու դրագիւթ առ ապաշտուն ալ շինուած
պատուաւոր պաշտօն մը ըլլալու . մանաւորոց հա-
ջոցից Եկեղեցական ե խոր պատշաճ թեառն հայ բա-
րայական առքէրն ալ կրօնութ է :

ԿՐՈՆԱԿԱՐ

ԱՐՄԵՆԻԱ, ԹԱՎԻՐԻ ՀԻ ԼԻՇ ԳԵՐԵՐԸ

(Հարությանկանթիւն. ահս թիւ 5:)

Գ.Ա.ՌԵՎՈՐ Ժ.Բ.

• Պատմութեան և ամբողջ աշխարհի գլուխ:

Տեր իմ, գրոց մեջ կը կարդամի՞չ
թէ Քրիստոս Երկրէ յերկինքը ովտուի
վերանաց, վասն որց կը դոզամ՝ չըլոց
թէ սոյ գրաւածքը կատարուած բրոց
անոր վերոց զգի մեր հայրերը աղանեւ-
ցին։ Կոյն վերացման համար կ'ըսէ